

ALBERTO CAEIRO
(Fernando Pessoa)

LA GARDERO DI TRUPI

Editerio Sudo
2019

Fernando Pessoa flananta en Baixa (urbo-centro di Lisboa). Fotografuro facita inter 1920 e 1935 da nekonocato.

**Alberto Caeiro
(Fernando Pessoa)**

LA GARDERO DI TRUPI

Tradukita da Gonçalo Neves

**Triesma edituro, revizita, notizita
ed ilustrita per desegnuri e pikturi da
virtuoza artisti anciena e moderna**

Editerio Sudo

Espinho, Portugal

marto 2019

La gardero di trupi

Autoro: Alberto Caeiro (Fernando Pessoa)

Originala titulo: O guardador de rebanhos (1914, pub. 1925, 1931)

Tradukita da Gonçalo Neves

Triesma edituro: marto di 2019 (pdf-libro)

Espinho, Portugal

Duesma edituro: 2016, che Fonto, Chapec  (Brazilia)

Unesma edituro: Lisboa, 2002 (pdf-libro)

Todos os direitos reservados / Omna yuri rezervita

Verko en Ido (Idolinguo, Linguo Internaciona di la Delegitaro)

  Editerio Sudo — Gonçalo Neves

editerio.sudo@gmail.com

Imaji sur la kovrilo (de sinistre e de supre):

- Karikaturu pri Alberto Caeiro (1958),¹ da Almada Negreiros (1893–1970), Portugalana plastik-artisto e skriptisto. Verko (hike deskolorizita) ek fayenca kareli sur la fasado di publika edificio (Fakultato di Literaturo en Lisboa).
- Portreto pri Fernando Pessoa, da V. Loz (Italia).²   ?
- *Le berger* («La pastoro», 1883),³ da Julien Dupr  (1851–1910), Franca piktisto.

Imajo sur la dopa kovrilo: *Homenaje a Fernando Pessoa* («Homajo a Fernando Pessoa», 1997), dal Hispana piktisto Luis Badosa (1944–2015).⁴   ?

¹ Dato segun: <http://modernismoemportugal.blogspot.com/2008/07/alberto-caeiro-caricatura-de-alberto.html>

² Autoreso segun: <https://cdeassis.wordpress.com/2010/03/30/dicas-de-fernando-pessoa-%E2%80%9306/>

³ Dato segun *Cyclopedia of Painters and Paintings*, Volume 1, John Denison Champlin, Empire State Book Company, 1927, p. 435.

⁴ Dato, titulo ed autoreso segun <https://cdeassis.wordpress.com/2009/06/13/ao-mestre-com-carinho/>

Omno quon la homo expozas od expresas es noto marjine di texto tote efacita. Del simila senco di noto ni tiras la posibla senco di texto; ma sempre restas dubito, e la posibla senci es multa.

(Bernardo Soares, *Libro di desquieteso*)

TABELO DI KONTENAJO

PREFACO.....	7
Fernando Pessoa, la plurala poeto.....	7
Alberto Caeiro, la filozofa maestro.....	13
La manuskripto di <i>La gardero di trupi</i>	16
Fernando Pessoa pri Ido	18
Fernando Pessoa kom linguifero.....	18
Danki	19
LA GARDERO DI TRUPI	20
Me nultempe gardis trupi	20
Mea regardo es hela quale sun-floro	24
Vespereske, inklinante del fenestro	26
Ho-posdimeze la sturmo falis	27
Existas metafiziko suficanta en pensar pri nulo	31
Pensar pri Deo es desobediar Deo.....	35
De mea vilajo me vidas tam multa universo kam on povas vidar	36
Ye ula dimezo, fine di printempo.....	37
Me es gardero di trupi	45
Saluto, gardero di trupi.....	47
Ta siorino havas piano	48
La pastori da Vergilius pleis fluti ed altra kozi	49
Lejera, lejera, tre lejera	50
Me ne sucias rimi	51
La quar kanti sequanta	52
Me joyus se mea vivo esus bovo-charo	53
La Salado.....	54
Me joyus se me esus la polvo dil choseo	55
La lun-lumo kande ol frapas la gazono	56
Tajo es plu bela kam la rivero qua trafluas mea vilajo	57
E se me povus mordar la tota tero.....	59

Quale ulu qua somer-jorne apertas la pordo di sua hemo ...	60
Mea regardo blua quale la cielo	61
En la kozi ni vidas nur la kozi.....	62
La buli saponu quin ca infanto	63
Kelka-foye, dum jorni di lumo perfekta ed exakta	64
Nur la Naturo es deal, ed ol ne es deal.....	65
Ho-die me lektis preske du pagini.....	66
Ne sempre me es egala en lo dicata e skribata da me	68
Se vi volas ke me havez mistikismo	69
Se kelka-foye me dicas ke la flori ridetas	70
Hiere posdimeze viro del urbi.....	71
Kompatinda flori sur la bedi dil gardeni reguloza	73
Me judikas kom tante natural ke on ne pensas.....	74
La lun-lumo tra l'alta rami	75
Ed existas poeti qui es artisti.....	76
Quale granda makulo ek fairo sordida	77
Benata esez la sama suno di altra loki.....	78
La misterio dil kozi, ube ol es?	79
Papiliono preterflugas me	80
Vespereske dum someral dii	81
Pasis la diljenco sur la choseo.....	82
Es preferinda la flugo dil ucelo, qua pasas sentrace	83
Me vekas nokte subite.....	84
Yen rango di arbori fore, an la kolino	85
Ca-maniere o ta-maniere	86
Dum jorno tro hela	89
De la maxim alta fenestro di mea hemo.....	90
Me iras adinterne e klozas la fenestro	92
Ne-oficala vorti uzata en la verko	93
Indexo di personi.....	94
Fonti dil imaji.....	96
Bibliografio	98

PREFACO

Fernando Pessoa, la plurala poeto

Fernando António Nogueira Pessoa naskis en Lisboa sub la zodiakala signo Jemeli (ye la 13-ma di junio 1888). Kande Fernando evis 6 yari, lua patro mortis de tuberkloso. Pos du yari, lua matro spozigis, per prokuraco,⁵ Portugalana konsulo habitanta Durban, Sud-Afrika, adube el quik transiris kun la filio, por renkontrar la mariajito. Ibe Fernando pasis sua tota evo pueral. Il frequentis plura skoli en Sud-Afrika, ricevante tipala edukado Britaniana. En 1905, evante ja 17 yari, il definitive retrovenis a Portugal e habiteskis Lisboa.

La stifa patro e la matro di Pessoa.

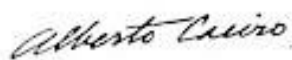
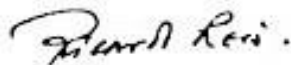
Pessoa divenis studento che la Fakultato di Literaturo en Lisboa ma renunciis pos kelka monati, deskontenta pri la docado en ta institucuro. Profitante de sua perfekta konoco di la Angla, il divenis komercial korespondanto en plura firmi. Il sempre laboris sen fixa *horario e nultempe ambiciis ganar pekunio trans la limito di modesta entrateno. Il sempre vivis solitare en lokacita chambri ed ofte translojis, ma il nultempe livis sua amata Lisboa.

⁵ Prokuraco es legala darfo grantita da firmo o persono ad altra firmo o persono, por ke le duesma povez agar ye la nomo di le unesma. On povas grantar prokuraco por plura skopi, i.a. por mariajo. Exemple: se persono A volas spozigar persono B ye certena dato ma ne povas esar prezenta ye ta dato en la loko dil mariajo, persono A grantas prokuraco a persono C, por ke ica esez prezenta ye la dato ed en la loko dil mariajo, legale reprezentante persono A koram persono B. La matro di Fernando Pessoa spozigis per prokuraco la konsulo, nam el ipsa ne esis prezenta ye la dato ed en la loko dil mariajo: altra persono — la prokuraciero — reprezentis el koram la konsulo.

Lua vivo-skopo esis poezio. Il komencis poemifar en Lisboa, tre yuna, en la Portugalana.⁶ En Sud-Afrika il ofte skriptis en la Angla, ma pos retrovenir a Lisboa il poemifis precipue en la Portugalana. Il unesme simpatiis la literatural *movemento Renascença Portuguesa («Portugalana Renesanco») ma pose livis ol. En 1905, kun Mário de Sá-Carneiro⁷ ed Almada Negreiros⁸, il esforcis rinovigar la Portugalana literaturo per fondar la revuo *Orpheu*, qua divenis vehilo di nova idei e fresha formi estetikal.

Il havis la rara kapableso krear multopla personalesi literaturala, qui ofte aquiris quaze reala vivo e pleis rolo anke en lua agado exterliteratura. Pro to il imaginis plura autori interne di su ipsa (Alberto Caeiro, Álvaro de Campos, Ricardo Reis, Bernardo Soares, António Mora i.a.⁹), quin il nomizis (ed on duras nomar ho-die) *heteronimi. Olci ne es tradicionala **pseudonimi** di autoro, ma diferanta autorei dil sama homo, qua quaze divenas plura personi, singlu kun sua propra maniero regardar la mondo, sua filozofio, sua metafiziko, sua poetiko, sua partikulara stilo expresar la pensi e verkifar, e mem sua propra signaturo. Forsan lua familio-nomo ne es hazardala. *Pessoa*, qua signifikas «persono», venas ya del Latina *persona*, vorto olim uzata por nomar ne nur la maskili quin *weris l'aktori ma anke la roli quin ici pleis. Lua

Signaturi da diversa heteronimi di Pessoa.

⁶ Segun Araújo Pessôa (2015: 15), lua unema poemo, titulizita *A minha querida mamã* («A mea kara mama») kompozesis en 1895.

⁷ Mário de Sá-Carneiro (Lisboa, 1890 – Paris, 1916): Portugalana poeto e novelisto, intima amiko di Pessoa.

⁸ José de Almada Negreiros (Lisboa, 1893 – Lisboa, 1970): plastik-artisto e skriptisto, apogis la futurista movimento en Portugal e Hispania.

⁹ Inter la paperi da Pessoa on trovis til nun... 72 nomi! (Kotowicz 1998: 42) Ne omni tamen povas judikesar kom heteronimi. Experti kelkafoye parolas pri vera heteronimi e mi-heteronimi, segun quante la plura personi o rolieri es plu o min elaborita, vivoza o fekunda.

nomo ipsa do quaze aludas la multa maskili o veli quin il metis por diversigar sua personaleso dum skriptar e anke la diverganta roli quin il selektis — o qui selektis lu — dum intelektal kalvario quan il ipsa nomizis «*o drama em gente*» («la dramato en personi»).

Ulo simila es preske senprecedenta en la historio di literaturo. Advere anke la Dana filozofa Kierkegaard (1813–1855) kreis kelka heteronimi, ma ilta sucesis mantenar ulsorta indiferenteso ne nur pri la heteronimi ipsa, ma anke pri la verko, kontre ke Pessoa tote absorbesis da li e tote trempesis en olca: lua vivo divenis la verko, e la verko divenis lua vivo. Lua heteronimi ne nur existis aparte, ma interrelatis e mem komentis e kritikis la verki e stili di l'uni l'altri. Exemple en postuma verko (Campos 1997) la heteronimo Álvaro de Campos disertas ne nur pri la personaleso, ma anke pri la mentaleso e stilo dil heteronimi Alberto Caeiro, Fernando Reis, Fernando Pessoa e António Mora. Bernardo Soares, altra heteronimo, ne komentita en ta verko ma ibe citita dal prefacinto, dicas pri su ipsa (o plu bone pri su ipsi): «Por krear me, me destruktis me; me tante exterigis me interne di me, ke, interne di me, me ne existas altre kam extere. Me es unika ceno ube pasas plura aktori pleanta plura teatraĵi» (Campos 1997:13). E anke: «Me sentas me multopla. Me es simila a chambro kun sennombra speguli fantastika qui torde facas falsa reflekti ek unika antea realaĵo existanta en nula ed en singla de li» (*ibidem*).

En famoza letro ad Adolfo Casais Monteiro, skribita ye la 13-ma di januaro 1935 (Lancastre 1998: 155), Pessoa abutis a trasar biografial portreti pri sua quar precipua heteronimi: «Alberto Caeiro naskis en 1889 e mortis en 1915 pro tuberkloso; il naskis en Lisboa ma vivis sua preske tota vivo en la ruo. Il havis nul profesiono e preske nul edukeso. Álvaro de Campos naskis en Tavira, ye la 15-ma di oktobro 1890 (ye 1.30 posdimeze, dicis a me Ferreira Gomes; e to es vera, nam la horoskopo facita por ta horo es justa). Ilca, quale vu

Karikaturo de Álvaro de Campos,
dal Portugalana desegnisto
© Vasco de Castro (n. 1935),
publikigita en la ĵurnalo © *Público*
ye 1990-10-16.

savas, es naval injeniero (en Glasgow), ma nun il es ne-agema en Lisboa. Caeiro esis di meza staturo, e quankam fakte frajila (il mortis pro tuberkloso), il ne aspektis tam frajila kam il esis. Ricardo Reis es kelke, ma apene kelke, plu basa, plu robusta, plu sika. Álvaro de Campos es alta (kun alteso de 1,75 m, il es plu alta kam me per 2 cm), magra e kun kelka tendenco kurveskar. Omni havas razita vizajo — Caeiro blonda sen koloro, blua okuli; Reis di matida bruneso pala; Campos inter blanko e bruno, matida tipo di Judo Portugalana, hararo tamen glata ed ordinare eskartita adlatere, monoklo». Il vere vivis en li, e li en il...

Il — o plu juste: **li** — kunlaboris en plura revui e libro-forme publikigis sua Angla poemi. En 1934, per sua esotera poemaro *Mensagem* («Mesajo»), signatita dal heteronimo Fernando Pessoa, il ganis la literatural konkurso aranjita da Secretariado de Propaganda Nacional («Sekretariato por Statal Propagando»). Sam-yare ta verko aparis libro-forme. To esis lua edital cignokanto, nam en 1935, evante nur 47 yari, il mortis pro grava maladeso hepatal, quan amorcis lua nedomtebla drinkemeso. Lua lasta fotografuro ja montras klara signi di korpala dekada...

Dumvive il aquiris kelka famo, quon pruvas i.a. la eko di lua morto: exemple la periodalo *Diário de Lisboa* plenigis sua tota kovrila pagino per notico pri lua morto, e anke la importante *Diário de Notícias* aparigis detaloza nekrologo pri lu. Tamen erste postume on vere koncieskis la dimensiono di lua poezial e prozal produktado. Apertinte lua famoza kofro, ube il kustumis gardar omna sua paperi, e qua fidele akompanis lu dum omna lua transloji tante ofta, on trovis amaso de valoroza manuskripti, qui pokope komencis vidar la sun-lumo, tradukesar a plura lingui, produktar avalancho de recens, studii, esayi e monografii en la tota mondo ed erektar lua glorio neshanceligebla. Nun on judikas lu kom la maxim importante

Lasta fotografuro de Pessoa (1935), da lua anciena amiko Augusto Ferreira Gomes (1892–1935), Portugalana jurnalisto e modernista poeto.

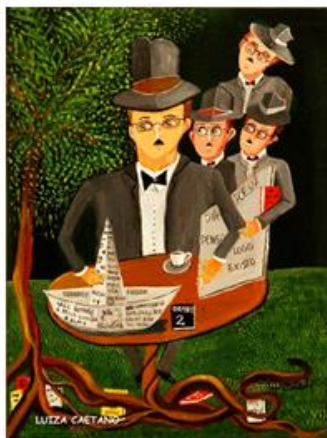
poeto Portugalana dop o apud Camões¹⁰, o mem super ilca. Lor lua centesma aniversario (1988) la celebri esis tanta, e che televiziono on tante ofte mencionis lua nomo, ke mem naskis la dicaĵo «*tanto Pessoa já enjoa*» («tante multa Pessoa ja esas troa»). Pos lora exajeri la plurala poeto duras atraktar lekteri en la tota mondo e facinar la sucioza menti di diletanti ed experti. On senhalte exploras e studias lua verkaro, e lua vasta e richa bibliografio ne ja es kompleta.

Pessoa agadis ne nur en literaturala feldo. Il konsakris sua talento anke ad astrologio, okultismo e mediumeso. Il interrelatis exemple kun Aleister Crowley (1875–1947), famoza magiero Angla, kun qua il mantenis asidua korespondado, publikigita erste postume. Lua personalesi esis tante multa, diversa, signifika e misterioza, ke ne suficas un unika vivo por parstudiar e parkomprenar li omna. Semblas ke il kondensis, en su, omna qualesi, traiti e skopi dil Portugalana pilgrimado tra la mondo. Nun ne plus es posibla perceptar la toteso dil anno Portugalana sen acesir lua sinuoza verkaro.

La famoza kofro di Pessoa, kontenanta 25 000 pagini, e lua libraro.

¹⁰ Luís Vaz de Camões (Lisboa o Coimbra, c. 1524 – Lisboa, 1580): magna poeto Portugalana, aŭtoro di *Os Lusíadas* («La Luzidi»), grandioza epikaĵo pri la maral voyaji dal Portugalani e la “deskovro” di India en 1498. En sua verko *Voci dil saji*, Andreas Juste inkluzis la poemo *La departo dil navigeri*, quan il tradukis del quaresma kanto di *Os Lusíadas*.

Sis belega pikturi dal Portugalana artistino © Luiza Caetano (n. 1946), olqui bunte, nuancoze e diversa-perspektive reprezentas la heteronimeso di Pessoa, temo sempre facinanta e, segun semblo, ne-exhaustebla.

Alberto Caeiro, la filozofa maestro

La heteronimi di Pessoa diletis parolar l'uni pri l'altri, analizar la texti di l'uni l'altri, kontributar sua briko e mortera porciono por erektar la mito qua ho-die es la multopla verkaro dal universal poeto de Lisboa. Kad ulu plu apta por parolar pri Caeiro kam altra heteronimo di Pessoa? Ni do lektez lo skribita per la plumo dil pagana poeto Ricardo Reis, ilqua pri sua maestro kompozis lo sequanta per sua kustumal stilo kelke rebusatra (Caeiro 2001: 15–17):

«Alberto Caeiro naskis en Lisboa ye la 16-ma di aprilo 1889 e sam-urbe mortis pro tuberkloso en 1915. Preske lua tota vivo tamen eventis en rural domeno en Ribatejo; en la nask-urbo il pasis nur sua unesma du yari e la lasta monati. En ta izolita domeno, proxima a vilajo quan il judikis kom sua naskeyo, Caeiro kompozis preske omna sua poemi — le unesma, quin il nomizis «da infanto», olti dil libro titulizita *O guardador de rebanhos* («La gardero di trupi»), olti dil libro, od irgo simila, nekompleta, nomizita *O pastor amoroso* («La pastoro amorema»), e kelki, le unesma, quin me, heredinte li por publikigo, same kam le cetera, kolektis sub la titulo *Poemas inconjuntos* («Eskartita poemi»), quan bone sugestis a me Álvaro de Campos. Le lasta de ca poemi kompozesis tamen dum la lasta vivo-periodo dil auro, itere pasita en Lisboa. Me opinionas ke ca distingo es necesa, nam kelki de ca poemi revelas, pro la trubli di lua maladeso, novajo kelke stranjera al generala karaktero dil verko, ne nur segun sua naturo ma anke segun sua direciono.

»La vivo di Caeiro ne es naracebla, nam il havas nulo naracinda. Lua poemi es lo vivita da lu. Lo cetera produktis nek incidenti nek historio. La kurta epizodo¹¹, senfrukta ed absurda, qua produktis la ok poemi di *O pastor amoroso*, ne esis ipse incidento, ma nulo altra, por tale dicar, kam oblivio.

¹¹ Hike Reis mencianas amoresko da Caeiro.

»La verkaro da Caeiro reprezentas integra rikonstrukto di paganismo, segun olua absoluta esenco. Nek Greki nek Romani povis agar lo, nam li vivis en ol e pro to ne pensis ol. La verkaro tamen, ed olua paganismo, esis nek pensata nek mem sentata: li esis vivata per irgo quo es en ni plu profunda kam sentimento e raciono. Dicar plue esus explikar, quo abutas a nulo; asertar mine esus mentiar. Omna verko parolas ipse, per sua propra voco, ed en la linguo en qua ol pensesas; ne-komprenanto ne povas komprenar, e do ne oportas explikar a lu. To esus simila a komprenigar da ulu, eskartante la dicata vorti, idiomu quan lu lernis nultempe.

»Ne-savanto pri la vivo e ne-savanto pri
literaturo, preske sen familiareso e kulturo,
Caeiro facis sua verkaro per progreso neperceptebla e profunda,
quale homo qua direktas, per la nekoncianta koncienci dil homi, la
logikal developo dil civilizuri. To esis progreso di impresi, o plu
bone, di manieri havar li, ed intima evoluciono di pensi derivita de
tal impresi progresiva. Per intuico superhoma, simila ad olti qui
fondas religii por sempre, a qua tamen ne fitas la religial titolo, pro
ke ol, same kam la suno e la pluvo, repugnesas da singla religio e da
singla metafiziko, ca homo deskovris la mondo sen pensar ol e kreis
koncepto pri la universo qua ne kontenas nura interpreti.

»Me projetis, kande on unesme donis a me la tasko prefacizar
ca libri, facar vasta studio, kritikema e divagiva, pri la verkaro da
Caeiro ed olua naturo e funesta fato. Me abundante esforcis
kompozar ol. Tamen me ne povis facar irga studio qua kontentigus
me. On ne povas komentari, nam on ne povas pensari, lo direkta, quala
la cielo e la tero; on povas nur vidari e sentari ol.

restitucis ni, kantante, a la lumanta nulo qua ni es; qua arachis ni de morto e de vivo, lasante ni inter la simpla kozi, qui konocas nulo, dum sua duro, pri vivar e mortar; qua liberigis ni de espero e desespéro, por ke ni ne konsolacez ni sen motivo e ne tristigez ni sen kauzo.

»Me donas la verkaro, di qua la edito konfidesis a me, al fatal hazardo dil mondo. Me donas ol e dicas:

»Joyez, vi omna qui ploras pro la maxim granda morbi dil Historio! La magna Pan¹² rinaskis!

Ca tota verkaro dedikesas
segun deziro dal aŭtoro ipsa
al memoreso di
Cesário Verde». ¹³

Pri la “nasko” di Caeiro existas anke konokata versio da Pessoa en la ja citita letro ad Adolfo Casais Monteiro (Pessoa 1990: 52–53):

«Uldie venis a mea kapo la ideo dupigar Sá-Carneiro — inventar bukolikal poeto, di komplikita speco, e prizentar lu ad il, me

¹² La Greka deo di trupi e pastori.

¹³ Cesário Verde (1855–1886): magna poeto Portugalana, qua vervoze ed imaginive kantis omna-dia kozi pri Lisboa, ube il naskis e mortis tre yuna (evante nur 36 yari). Libro-forme lua poemi aparis postume (1887) en la verko *O livro de Cesário Verde* («La libro da Cesário Verde»). Pessoa multe admiris il e mem konfesis influensiri da il: «Se la evaluo dil movmenti literatural esas facenda segun la noveso quan li adportas, on ne darfas dubitar ke la Portugalana sensista movimento esas nun la maxim importanta. Ol esas tam mikra de adepti kam granda de beleso e vivo. Ol havas nur tri poeti ed ol havas un prekursoro nekonciata. Cesário Verde lejere skisis ol» (Lancastre 1998: 115). **Sensismo** esas movado qua kultivas e kultas la sensi. Taskope la poeto privacas su de memoro, kustumo, kompreno e rezono, perceptante omno per la sensi. La sensi recevas eciti, qui produktas impresi. Olci ne nur armaturizas la tota edificio poezial, ma mem provizas ol per mortero e briki. Omno esas pura impresi, e la pura impresi esas omno.

ne plus memoras quale, kom irga speco di realajo. Dum kelka dii me esforcis krear la poeto ma abutis a nulo. Uldie, kande me tandem renunciabis — ye la 8-ma di marto 1914 — me proximeskis ad alta komodo e, preninte papero, me komencis skribar, stacante, quale me sempre skribas, kande me povas. E me kompozis triadek e kelka poemi sencese, dum ul-speca extazo di qua me ne sucesos definar la naturo. To esis la triumfal dio di mea vivo, e nultempe me povos havar egala. Me komencis per la titolo *La gardero di trupi*. E lo sequanta esis la aparo di ulu en me, quan me quik nomizis Alberto Caeiro».

«Poeto animata per filozofio» ma ne «filozofo kun poezial talenti», Caeiro esis dotita per rolo habile skisita e ne-eskartebla: repulsar memoro, geografio, historio e tempo, denuncar arto e metafiziko, e montrar ke existas nur un unika realajo: la Naturo, o plu bone, la plura enti qui habitas ol. Flori, arbori, stoni, riveri ed uceli konstitucas lo reala, lo unika perceptebla per la sensi. E la poeto-maestro livras ca mesajo ad omni, en linguo simpla e limpida, ma sam-tempe duktila, flexebla e plena de juinda surprizi. Vera delicio, nun savurebla anke en Ido.

La manuskripto di *La gardero di trupi*

Editar Pessoa es aventuro. Il publikigis tre poke, e la manuskripti emersinta ek lua kofro montras plura varianti, multi sen dato. De la 49 poemi qui konstitucas ca verko nur 24 aparis dum la vivo dil aŭtoro: 23 publikigesis en 1925 en la revuo *Athena*,¹⁴ ed altri en 1931 sur la pagini di *Presença*¹⁵. La cetera poemi restis ne-editita til 1946, kande la poeto ed editisto Luís de Montalvor (1891–1947) publikigis li unesma-foye. Ca edituro da Montalvor divenis sat prestiĵoza, e multa experti nomas ol vulgato, pro ke la maxim multa posa editi e traduki cherpis de ol vice irar direte al fontoj.

¹⁴ Konkernesas la poemi 1, 5, 9, 10, 13, 20, 24, 25, 26, 28, 30, 32, 35, 37, 39, 40, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49.

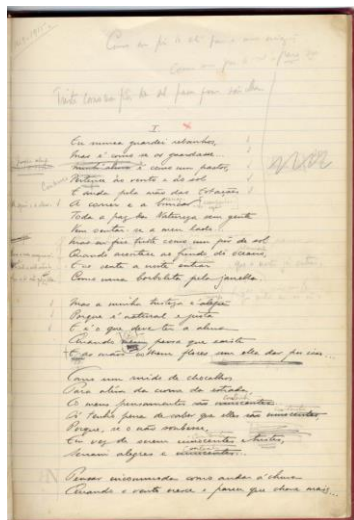
¹⁵ Konkernesas la poemo 8, un del maxim famoza en la tota kolekto.

La manuskripto di *La gardero di trupi* tote ne prizentas texto limpida e sendubita. Quankam en ol la kaligrafuro da Pessoa montras aplaudinda uniformeso e lekteleblo, plu atencema regardo deskovras ibe vera labirinto de emendi, korektigi, polisi, adjunti, efaci, propozi, alternativni, omno skribita per kin inki e du krayoni diferanta, traci di diferanta fonten-plumi e do diferanta skribodati, quankam Pessoa ipsa esforcis krear legendo pri «triumfal dio», ja mencionita supere.

Koram ta pelmelo edital me rezolvis, en la unesma e duesma edituri, sequar la maestrala leciono da Castro (1986: 9–22), experto pri manuskripti, ilqua sorgoze analizis omna varianti dil emendi, esforcante trasar lia kronologio, segun la inki uzita e la ordino en qua li aparas sur la pagini, ed abutis ad establisar texto qua en plura detali diferas de olta qua kustumale editesas od uzesas kom fonto di traduki plura-lingua. Mem savante ke ca texto ne es kustumal, ke ol kelke divergas del konocata vulgato, me lore ne hezitis sequar la argumenti da Castro, solide prizentita e habile justifikita en lua importanta prefaco dil mencionita edituro.

Tamen, por ica edituro, la triesma ed espereble definitiva, me itere versope komparis la Ido-texto kun la originalo, e ta-skope me uzis la versiono redaktita e komentita da Fernando Cabral Martins e Richard Zenith,¹⁶ diferanta, en kelka versi, de olta da Castro. En preske omna kazi di difero me preferis la versiono da Cabral Martins e Zenith e nur en poka kazi olta da Castro, kande la versi en ica semblis esar plu klara e plu bone kongruanta kun la generala tono dil koncernata strofo.

Ica triesma edituro do kelke diferas de la du antea, ne nur pro la motivo indikita, ma anke pro ke me altre tradukis certena vorti o mem tota versi, qui tradukesabis tro libere en la unesma edituro e ne

Unesma pagino dil manuskripto di
O guardador de rebanhos
(«La gardero di trupi»).

¹⁶ Vd. Caeiro 2001 en la bibliografio.

subisabis apta revizo lor la duesma. Ica tradukuro do esas, mea-opinione, plu preciza e plu fidela kam le antea.

Omna pedo-noti en la tota texto, inkluzite la prefaco, kompozesis dal tradukero.

Fernando Pessoa pri Ido

Forsan poki savas ke Pessoa havis intereso pri lingui artificial ed esis kelke informita pri Esperanto, Ido e Volapük. En texto Angle kompozita (Pessoa 1997a: 115) il asertis: «La homaro ne aceptos linguo ne-natural por komuniko natural. To es kontre la tendenco di lua instinti e di lo inteligenta qua restos mem pos eskartir ta instinti. Nul homo “qua es homo” aceptos konversar, dum prenar o refuzar drinkaji, en Volapük,¹⁷ od Esperanto, od Ido od en irg altra spirital pupeo. Lu preferos balbutar stranja linguo naskinta, kam parolar, kun repugnanta perfekteso, linguo facita. La homo es animalo, quankam multi oblivias lo; lu es ankore animalo senraciona, same kam omni».

Ne tre laudema, advere. Tamen Ido ne sukombis nek degeneris, mem kontree, ol aquiris la rafineso, la delikateso e la duktileso necesa e suficanta por povar ho-die transmisar la plena vervo dil poeto qua tro hastoze nomizis ol pupeo. La pupeo nun ridetas de sua anguleto e fiere homajas la poeto...

Fernando Pessoa kom linguifero

Ultre kritikar artificala lingui ja funcionanta, Pessoa diletis mem krear una ed expozis en la Angla la principi qui devus guidar olua konstrukto: omna substantivi finanta per **a**; omna adjektivi finanta per **o**; la prezento di omna verbi finas per **e**; la pasinto per **i**; omna vorti nevariebla (adverbi, prepozicioni, konjuncioni, edc) finas per **u**; per insertar **i** avan la lasta vokalo on formacas la feminalo e pasivigas la verbi (*homa* signifikas «homulo» e *homia* — «homino»); omna vorti acentizesas sur la prelasta silabo, ecepte la vorti finanta per **i** plus altra vokalo; existas tri kazi (nominativo, akuzativo e genitivo) e

¹⁷ Pessoa misskribis: Valapuk...

anke tri artikli (definita, nedefinita ed abstrakta) e nula genro; la verbi konjugesas quale en Volapük, per sufixigita partikuli: *ame* («me amas»), *ames* («tu amas»), *amel* («ol amas»), *amet* («il amas»), *amed* («el amas»), *amem* («ni amas»), *amen* («vi amas»), *amer* («oli amas»), *ament* («ili amas»), *amend* («eli amas»); la pasiva konjugo formacesas simile, per substitucar **i** ad **e**: *ami* («me amesas»), *amis* («tu amesas»), e tale pluse; altra vorti: *spa* («espero»), *paupro* («povra»); *vira* («viro»), *gauda* («joyo») (Pessoa 1997a: 124–134).

Quankam Pessoa ne parfinis sua projekto, lo lektita supere es signifika e posiblas la ne-evitebla konstato ke il cherpis ne-poko del artificala lingui quin il kritikabis...

Danki

Ante transirar al poeto me volas gravurar hike mea danko e pagar mea tributo a siori Hans Stuijbergen (Nederlando) e Bebson Takata (Japonia), qui tre sorgoze parlektis e detaloze revizis la manuskripto dil unesma edituro, en la ja fora yaro 2002, regalante me per kelka paginedi de utila sugestis, komenti ed emendi. Me dankas anke mea Portugalan amiko João José Santos,¹⁸ ilqua, ricevinte exemplero di mea Esperanto-tradukuro di ca verko, publikigita che Fonto (Brazilia) en 2015, atencigis da me du nekorekta informi en la prefaco, quin me emendis en la nuna edituro. Evidente pri la restinta erori kulpas nur me. Me esperas ke la lekteri prizos ca longa poemo¹⁹, itere en Ido-vesto.

Gonçalo Neves

¹⁸ Ne konfundenda a mea Braziliana idista amiko João Xavier Santos!

¹⁹ La poemo kontenas 1 026 versi. Ca tradukuro es do la triesma maxim longa poemo en Ido, pos *La serchado* da Andreas Juste (3 037 versi) ed *Enoch Arden* da Alfred Tennyson, tradukita da Louis Pascau (1 118 versi).

LA GARDERO DI TRUPI²⁰

1

Me nultempe gardis trupi,
Ma me quaze gardas li.
Mea anmo es simil a pastoro,
Ol konocas la vento e la suno
Ed iras guidate dal Sezoni
Sequante e regardante.
La tota paco dil Naturo senhoma
Sideskas latere di me.
Ma me divenas tam trista kam sun-kusho
Por nia imagino,
Kande koldeskas funde dil planajo
Ed on sentas la nokto enveninta
Quale papiliono tra la fenestro.

²⁰ Segun Latinista experto pri Pessoa (Azevedo 2000: 98) la expresuro *guardador de rebanhos* («gardero di trupi») kalquesis del Latina *custos gregis* da Vergilius ed atestas lua influo dal Mantuana poeto (vd. anke not. 17, 36 e 40). Aserto forsan kelke kurajoza, ma es vera ke en la Portugalana on expektus la vorto *pastor* («pastoro») vice la expresuro *guardador de rebanhos*, qua impresas freshe ed originale ma anke kelke bizare.

Ma mea tristeso es quieteso
Nam ol es natural e yusta
Ed ol es quo devas existar en l'anmo
Kande ol ja pensas existar
E la manui kolias flori sen ke ol remarkas lo.

Quale bruiso di sonalii
Trans la kurvo dil choseo,
Mea pensi es kontenta.
Me nur regretas savar ke li es kontenta,
Nam, se me ne savus lo,
Vice esar kontenta e trista,
Li esus gaya e kontenta.

Pensar jenas same kam irar sub pluvo
Kande la vento kreskas e semblas pluvar plue.

Me havas nek ambicii nek deziri.
Esar poeto ne es ambicio di me.
To es mea maniero esar sola.

E se me deziras kelka-foye,
Por imaginar, esar mutonyuno
(Od esar la tota trupo

Por irar dispersita sur la tota pento
Esante multa kozi felica samtempe),
To konsekuas nur de ke me sentas lo skribata lor sun-kusho,
O kande nubo extensas manuo super la lumo
E silenco trakuras la herbi.

Kande me sideskas por skribar versi
O, promenante sur la voyi o sur la treki,
Me skribas versi sur papero existanta en mea penso,
Me sentas pastoral bastono en la manui
E me vidas silueto di me
Sur la somito di kolino,
Regardanta mea trupo e vidanta mea idei,
O regardanta mea idei e vidanta mea trupo,
E ridetanta lejere quale ulu qua ne komprenas lo dicata
E volas fingar ke lu komprenas.

Me salutas omni qui lektos me,
Desmetante la larja chapelo
Kande li vidas me an mea pordo
Quik kande la diljenco aparas sur la somito dil kolino.
Me salutas li e deziras a li suno,
E pluvo, kande la pluvo es necesa,
E ke lia hemi havez

Apud fenestro apertita
Preferata stulo
Sur qua li sidez, lektante mea versi.
E dum lektar mea versi li pensez
Ke me es irgo natural —
Exemple, l'arboro anciena
En la ombro di qua dum infant-evo
Li fal-sideskis, fatigita pro ludado,
E vishis la sudoro del varma fronto
Per la maniko dil bluzo bendizita.

Herder met schapen («Pastoro kun mutoni», c. 1880), dal Nederlandana piktisto Anton Mauve (1838 –1888).

Mea regardo es hela quale sun-floro.

Me kustumas irar sur la chosei

Regardante addextre ed adsinistre,

E tempope regardante addope...²¹

Ed omna-instante me vidas

Quon me nultempe vidabis,

E me savas tre bone perceptar lo...

Me savas havar la gapo kun me

Quan havas infanto se, naskante,

Lu remarkus ke lu naskis advere...

Me sentas me naskinta omna-instante

Por la eterna noveso dil Mondo...

Me kredas la mondo quale margriteto,

Nam me vidas ol. Ma me ne pensas pri ol

Nam pensar es ne komprenar...

La mondo ne facesis por ke ni pensez ol

(Pensar es esar malada del okuli)

Ma por ke ni regardez ol ed asentez...

²¹ On atencez ke la sun-floro kelke similesas la homal okulo, kun sua nigra centro e flava periferio, e ke ol jorne movas vers la suno, quale la okulo dil poeto, qua serchas konstante lo hela e lumoza — do lo bela — en la naturo cirkondanta.

Me ne havas filozofio: me havas sensi...
Me parolas pri la Naturo ne pro savar quo es ol,
Ma pro amar ol, e me amas ol pro to,
Pro ke amanto nultempe savas quon lu amas
Nek savas pro quo lu amas, nek quo es amar...

Amar es la eterna inocenteso,
E la unika inocenteso es ne pensar...

Sun-flori, dal Nederlandana piktisto Vincent van Gogh (1853 –1890).

Vespereske, inklinante del fenestro,
 E savante okul-angule ke existas agri opozita,
 Me lektas til ke la okuli doloras
 La Libro da Cesário Verde.

Quante me kompatas il! Il esis rurano
 Qua iris arestita libere tra la urbo.²²
 Ma lua maniero REGARDAR la domi,
 E lua maniero REMARKAR la stradi,
 E lua stilo PERCEPTAR la homi,
 Es olta di ulu qua REGARDAS arbori,
 E di ulu qua ABASAS la okuli alonge la choseo ube lu iras
 Remarkante la flori qui existas en la ruo...

Pro to il havis ta granda tristeso
 Quan il nultempe klare agnoskis,
 Ma il iris tra la urbo quale ulu qua ne iras tra la ruo
 E trista quale aplastar flori en libri
 Ed envazigar planti...

²² Cesário Verde naskis e habitis en Lisboa, ma lua patro posedis fruktifanta ter-domeno en Linda-a-Pastora, ube la poeto dum ofta sejorni pasis instanti ravisanta e ne-obliviebla. Ibe il kultivis frukt-arbori por exportaco. La tranquilesa e mildeso dil ruo igis il nostalgiar en la urbo, ube il semble ne adaptesis ad olua vivo-trubli.

Ho-posdimeze la sturmo falis

Alonge la penti dil cielo

Quale stonego enorma...

Quale se ulu de alta fenestro

Sukusus tablo-tuko,

E la pan-peci, pro falar omni kune,

Kelke bruisus dum la falo,

La pluvo sisis del cielo

E nigrigis la voyi...

Kande la fulmini sukusis l'aero

E shanceligis la spaco

Quale granda kapo neganta,

Me ne savas pro quo — me ne pavoris²³ —

²³ Pessoa tamen **pavoregis** pro sturmi. Lua sequanta letro a Mário Beirão (01-02-1912) pravas lo: «Vu forsan savas ke de mea olima *fobii restas nur la tre infantil ma terorinde tormentanta fobio pro sturmi. Recente la cielo minacis pluvo kande me iris adheme, e pro la tarda horo mankis automobili. Tamen pose ne sturmis, ma preske, e pluveskis — guti grava, varma e kadencita — kande me esis mi-voye inter la urbo-centro e mea hemo. Me iruptis aden la hemo per la maxim kuro-proxima pazi quin me povis trovar, kun mental tormentoso facile imaginebla, tote trublata e chagrenanta» (Lancastre

Me komencis volar pregar santa Barbara²⁴

Quale se me esus la olda onklino di ulu...

Ha, nam pregante santa Barbara

Me sentis me mem plu simpla

Kam me judikas me...

Me sentis me familiara e hemala

E sempre vivinta

Quiete, quale la muro dil korto;

1998: 15). On ne oubliez lua famoza versi qui judikas la poeto kom **fingero**:

«Poeto es fingero.

Lu fingas tante komplete,

Ke lu fingas ke es doloro

La doloro vere sentata».

La supera strofo aparas en la poemo *Autopsicografia* («Supsikografio») dal heteronimo Fernando Pessoa (Pessoa 1986: 44), tradukita mem en la Chiniana linguo. Experto pri Pessoa (Azevedo 2000: 15–38) habile analizis la futero dil poezial stoto dil poeto, remarkigante ke la originala (e klasika) senco di **fingar** en la Latina (*fingere*) esis «krear». La poeto fingera esus do subreptala poeto kreera, qua kreus la doloro dum fingar ol, o fungus dum krear. Ta subtila analizo igas ver-simila la multa Latinaji en la verkaro da Pessoa, qui atestas trempeso en la klasika heredajo Latina, precipue en la poemi da Vergilius, Lukretius e Horatius (Azevedo 2000: 81–106).

²⁴ Barbara esis nobelidino bela e chasta. Lua kristanesko ne plezis a lua patro Dióskoros, qua pro to senkapigis el. Kom puniso cielala, fulmino falis e mortigis l'asasininto. Yen do la motivo di la kulto a Barbara kom protektero kontre sturmi. La martiresko eventis inter 235 e 306, en Heliópolis, Roma od Antiókheia, segun diverganta kroniki.

Havante idei e sentimenti pro havar li;
Same kam floro havas parfumo e koloro...

Me sentis me kom ulu qua povas kredar santa Barbara...
Ha, povar kredar santa Barbara!

(Ka kredanto di santa Barbara
Judikas el kom homo e videbla
O quale lu judikas el?)

(Qual artificio! Quon savas
La flori, l'arbori, la trupi
Pri santa Barbara?... Ramo di arboro,
Se ol pensus, nultempe povus
Konstruktar santi nek anjeli...
Ol povus pensar ke la suno
Lumizas, e ke la sturmo
Es multa homi
Qui iracas super ni...
Ha, la maxim simpla homi
Es tante malada e konfuza e stupida
Kompare al klara simpleso
Ed existo-saneso
Dil arbori e dil planti!)

E me, pensante pri ca omno,
Divenis itere min felica...
Me divenis obskura e morboza e mizantropa
Quale jorno kande dum la tota jorno la sturmo minacas
E mem vespere ol ne arivas...

Santa Barbara (c. 1772), dal Hispana piktisto e grabisto Francisco de Goya (1746–1828). Pikturo expozata en Muzeo Prado (Madrid) de pos 2001.

Existas metafiziko suficanta en pensar pri nulo.

Quon me pensas pri la mondo?

Me tote ne savas quon me pensas pri la mondo!

Se me maladeskus, me pensus pri to.

Qua ideon me havas pri la kozi?

Qua opinionon me havas pri la kauzi e la efekti?

Quon me meditadis pri Deo e l'anmo

E pri la kreo dil mondo?

Me ne savas. Por me pensar pri to es klozar la okuli

E ne pensar. To es kuntirar la kurteni

Di mea fenestro (ma ol ne havas kurteni).

La misterio dil kozi? Me tote ne savas quo es la misterio!

La unika misterio es existir ulu qua pensas pri la misterio.

Qua es sub la suno e klozas la okuli,

Komencas ne savar quo es la suno

E pensar multa kozi plena de varmeso.

Ma lu apertas la okuli e vidas la suno,

E lu ne plus povas pensar pri irgo,

Nam la sun-lumo valoras plu multe kam la pensi

Di omna filozofi e di omna poeti.

La sun-lumo ne savas quon ol agas
E pro to ol ne eroras ed es komuna e bona.

Metafiziko? Qua metafizikon havas ita arbori?
Olta di esar verda e somitoza e di havar rami
Ed olta di fruktifar segunsezono, quo ne pensigas ni,
Ni, qui ne savas remarkar li.
Ma qua metafiziko es plu bona kam lia,
Qua es ne savar por quo li vivas
Nek savar ke li ne savas lo?

«Intima konstituceso dil kozi»...
«Intima senco dil universo»...
Ca omno es falsa, ca omno signifikas nulo.
Es nekredebla ke on pensas pri tal kozi.
To es simil a pensar pri motivi e skopi
Kande la matino komencas brilar, e proxim l'arbori
Matida oro glacita perdas pokope la obskureso.

Pensar pri la intima senco dil kozi
Es balasta, same kam pensar pri saneso
O portar glaso al aquo dil fonti.

La unika intima senco dil kozi
Es lia tota manko di intima senco.

Me ne kredas Deo nam me nultempe vidis lu.
Se lu volus ke me kredez lu,
Lu sendubite venus parolar kun me
Ed envenus tra mea pordo
Dicante, *Yen me!*

(Co forsan es ridinda segun la oreli
Di ti qui, pro ne savar quo es REGARDAR la kozi,
Ne komprenas ti qui parolas pri li
Segun la parol-maniero quan on lernas per atencar li.)

Ma se Deo es la flori e l'arbori
E la monti e suno e la lun-lumo,
Lore me kredas lu,
Lore me kredas lu omna-instante,
E mea tota vivo es prego e meso,
E komunio per la okuli e per la oreli.

Ma se Deo es l'arbori e la flori
E la monti e la lun-lumo e la suno,
Por quo me nomas lu Deo?
Me nomas lu flori ed arbori e monti e suno e lun-lumo;
Nam, se lu facis su por ke me videz lu
Kom suno e lun-lumo e flori ed arbori e monti,

Se lu montras su a me kom arbori e monti
E lun-lumo e suno e flori,
Lore lu volas ke me konocez lu
Kom arbori e monti e flori e lun-lumo e suno.

E pro to me obedias lu,
(Ka pri Deo me savas plue kam Deo pri su ipsa?),
Me obedias lu dum vivar, spontane,
Quale ulu qua apertas la okuli e vidas,
E me nomas lu lun-lumo e suno e flori ed arbori e monti,
E me amas lu sen pensar pri lu,
E me pensas lu vidante ed audante,
E me iras kun lu omna-instante.

Moonlight spirit over trees («Spirito di lun-lumo super arbori», 2015): inko-
desegnuro dal Usana plastik-artisto © Tom Estlack.

Pensar pri Deo es desobediar Deo,
 Nam Deo volis ke ni ne konocez lu,
 Pro to lu ne montris su a ni...

Ni esez simpla e kalma,
 Quale la rivereti e l'arbori,
 E Deo amos ni igante ni
 Ni, same kam l'arbori es arbori
 E same kam la rivereti es rivereti
 E lu donos a ni verdeso en sua printempo,
 E rivero adube ni povos abutar lor nia fino...
 E lu donos a ni nulo plusa, nam donar a ni ulo plusa esus
 forprenar ulo plusa de ni.

God shed His grace («Deo varsez Sua graco», 2016), dal Usana
 plastik-artisto © Abraham Hunter.

De mea vilajo me vidas tam multa universo kam on povas vidar del
tero...

Pro to mea vilajo es tam granda kam irga vilajo od urbo

Nam me havas la grandeso di lo vidata da me

E ne la grandeso di mea staturo...

En la urbi la vivo es plu mikra

Kam hike che me somite di ca kolino.

En la urbo la granda domi klozas la vido per klefo,

Celas la horizonto, eskartas nia regardo del tota cielo, adfore,

Igas ni mikra pro ke li forprenas de ni to quon nia okuli povas donar
a ni

Ed igas ni povra pro ke nia unika richajo es vidar.

Corn Hill (1930), dal Usana piktisto, grafik-artisto ed ilustristo
Edward Hopper (1882–1967). © The Athenaeum

Ye ula dimezo, fine di printempo
 Me havis sonjo simil a fotografuro.
 Me vidis Iesu Kristo decensar a Tero.

Il venis alonge la pento di monto
 Diveninte itere infanto,
 Kurante e rul-falante sur la herbi
 E koliante flori por forjetar li
 E ridante en maniero audebla de fore.

Il fugabis del cielo.
 Il esis tro nia por fingar
 La duesma persono dil triuneso.
 En la cielo omno esis falsa, omno deskonkordis
 De flori ed arbori e stoni.
 En la cielo il mustis esar sempre serioza
 E tempope divenar itere viro
 Ed acensar la kruco, e mortar itere ed itere
 Kun krono dornoza an la tota bordo
 E la pedi perforita per klovo kun kapo,
 E mem kun shifono cirkum la tayo
 Quale la negri en la ilustruri.

On mem ne lasis il havar patro e matro
Quale la cetera infanti.
Lua patro esis du personi —
Oldo nomizita Iozef, qua esis karpentisto,
E qua ne esis lua patro;
E l'altra patro esis kolombo stupida,
La unika leda kolombo en la mondo,
Pro ke ol ne esis en la mondo nek esis kolombo.
E lua matro ne amorabis ante parturir il.
El ne esis muliero: el esis valizo
En qua il venabis del cielo.
Ed on volis ke il, qua naskabis nur del matro,
E nultempe havabis patro por amar kun respekto,
Predikez boneso e yusteso!

Ul-die kande Deo dormis
E la Santa Spirito flugis,
Il iris al buxo dil mirakli e furtis tri.
Per la unesma il igis omni nesavanta pri lua fugo.
Per la duesma il kreis su eterne homo ed infanto.
Per la triesma il kreis ul Kristo eterne sur la kruco
E lasis lu klovagita sur la kruco qua existas en la cielo
E prizentas modelo por le cetera.
Pose il fugis a Suno

E decensis alonge la unesma radio kaptita.

Ho-die il habitas mea vilajo kun me.

Il es infanto ride bela e natural.

Il vishas la nazo per la dextra brakio,

Barbotas en la flaki,

Kolias la flori e prizas li ed oblivias li.

Il lansas stoni al asni,

Furtas la frukti del gardeni

E fugas plorante e kriante del hundi.

E, pro savar ke eli ne prizas

E ke omni amuzesas,

Il poskuras la puerini

Qui iras trupope sur la chosei

Kun l'aquo-kruchi surkape

E levas lia jupi.

Il docis omno a me.

Il docis a me REGARDAR la kozi.

Il atencigas da me omna kozi qui existas en la flori.

Il montras a me quante minion es la stoni

Kande on tenas li

E lente regardas li.

Il multe maldicensas a me pri Deo.
Il dicas ke lu es oldo stupida e malada,
Sempre sputanta sur la sulo
E dicanta obscenaji.
Virgino Maria pasas la posdimezi di eterneso per sutar kalzi.
E la Santa Spirito gratas su per la beko
E perchas sur la stuli e sordidigas li.
Omno en la cielo es tam stupida kam la Katolika Eklezio.
Il dicas a me ke Deo komprenas nulo
Pri la kozi quin lu kreis —
«Se lu fakte kreis li, quon me dubitas» —.
«Il dicas exemple ke la enti kantas lua glorio,
Ma la enti kantas nulo.
Se li kantus, li esus kantisti.
La enti existas e nulo plusa,
E pro to li nomesas enti».

E pose, fatigita pro tanta maldicenso pri Deo,
Infanto Iesu dormeskas en mea brakii,
E me portas il adheme tenante il an mea pectoro.

.....

Il habitas mea domo kun me meze dil kolino.

Il es la Eterna Infanto, la deo qua mankis.

Il es lo homa qua es natural,

Il es lo dea qua ridetas e ludas.

E pro to me savas tote certe

Ke il es la vera Infanto Iesu.

E la infanto, tante homa ke il es dea,

Es mea singla-dia vivo di poeto,

E precize pro ke il akompanas me sempre, me es poeto sempre,

E mea minima regardo

Plenigas me per impresio,

E la maxim mikra sono, irge quala ol es,

Semblas parolar kun me.

La Nova Infanto qua lojas en mea habiteyo

Donas un manuo a me

E l'altra ad omno existanta

E tale ni iras trie alonge la voyo havebla,

Saltante e kantante e ridante

E juante nia sekretajo komuna

Qua es savar omna-loke

Ke la mondo es senmisteria

E ke omno valoras la peno.

La Eterna Infanto akompanas me sempre.
La direciono di mea regardo es lua fingro montranta.
Mea orelo gaye atencanta omna soni
Es la titili quin il facas a me, ludante, en la oreli.

Ni tante bone konkordas l'una kun l'altra
En la akompano di omno
Ke ni nultempe pensas l'una pri l'altra,
Ma ni vivas kune e due
En akordo intima
Quale la manuo dextra e la sinistra.

Vespere ni ludas per la kin stoneti
Sur la solio di nia domo,
Seriozi quale konvenas a deo ed a poeto,
E quale se singla stono
Esus tota universo,
Ed esus pro to granda danjero por ol
Se ni lasus ol falar adsur la sulo.

Pose me naracas ad il historii pri kozi nur di la homi,
Ed il ridetas, nam omno es nekredebla.
Il ridas pri la reji e pri la ne-reji,
E chagrenas pro askoltar pri la militi,

E pri la komercado, e pri la navi
Qui divenas fumo en la aero dil mari profunda.
Nam il savas ke ta omno mankas al vereso
Quan floro havas lor florifo
E qua akompanas la sun-lumo
Dum nuancizar la monti e la vali
E dolorigar la okuli pro la muri kalkizita.

Pose il dormeskas e me kushas il.
Me portas il en mea brakii aden la hemo
E kushas il, lente desvestizante il
E quaze sequante rituo tre neta
E tote matralla til ke il divenas nuda.

Il dormas interne di mea anmo
E kelka-foye vekas dum la nokto
E ludas per mea sonji.
Il renversas kelki,
Pozas l'uni sur l'altri
E klakas per la manui, sola
Ridetante a mea dormo.

.....

Kande me mortos, filieto,²⁵
Me esez la infanto, la junioro.
Tenez me en tua brakii
E portez me aden tua hemo.
Desvestizez mea ento fatigita e homa
E kushez me en tua lito.
E naracez a me historii, se me vekos,
Por ke me dormeskez itere.
E donez a me tua sonji por ke me ludez
Til ke naskos irga dio
Quan tu konocas.

.....

Ca es la historio di mea Infanto Iesu.
Pro qua komprenebla motivo
Ol ne esus plu vera
Kam omno pensata dal filozofi
Ed omno docata dal religii?

²⁵ Segun la mencionita Latinista experto (Azevedo 2000: 103–106) la tota poemo 8 influeis dal famoza eklogo 4 da Vergilius: ne nur la temo, ma anke la tono, e mem ca advoko **filieto**, vera kalquuro de *parve puer* dal Mantuana poeto. Aserto kurajoza, ma tre habile sustenita en la citita verko.

Me es gardero di trupi.
 La trupo es mea pensi
 Ed omna mea pensi es impresi.
 Me pensas per la okuli e per la oreli
 E per la manui e la pedi
 E per la nazo e la boko.

Pensar floro es vidar ol e flarar ol
 E manjar frukto es savar lua senco.²⁶

Pro to dum varma jorno
 Kande me tristesas pro juar ol tante,
 E me sternas me sur la herbi,

²⁶ En la originalo Caeiro skribis *saber o seu sentido* («savar lua senco»). Or *sentido* en la Portugalana signifikas ne nur **senco** ma anke **sensu**, e la verbo *saber* decendas del Latina *sapere*, qua en ita linguo havis duopla senco: **savar** e **savurar**. Dum skribar *saber* en la Portugalana, Caeiro pensis sam-tempe pri savar e savurar, e dum skribar *sentido* lua kapo ocilis inter senci e sensi, nam lua poezio es poezio di sensi e di impresi: frukton on saveskas dum savurar e savas pro savurir; e ne nur frukto: savar e savurar es du facii dil sama moneto, du fazi intersequanta ed interintrikanta di konocar e perceptar omna kozi — e do omna senci — dil naturo per la sensi. Me preferis retenar la literal traduko **savar la senco** ed adjuntar ca noto, kam probar la traduko **savurar**, ma anke ica bone fitus hike. Ca noto kelke inspisesis dal mencionita Latinista experto pri Pessoa (Azevedo 2000: 98).

E klozas la varma okuli,
Me sentas mea tota korpo jacanta sur la realeso,
Me savas la vereso ed es felica.

Snivajúci («Revanta», 1946), dal Slovakiana piktisto Miloš Alexander Bazovský (1899–1968). © SNG Bratislava

«Saluto, gardero di trupi,
Ibe borde dil choseo,
Quon dicas a tu la vento qua pasas?»

«Ke ol es vento, e ke ol pasas,
E ke ol ja pasis antee
E ke ol pasos pose.
Ed a tu quon dicas ol?»

«Multa kozi ultre to.
Ol parolas a me pri multa kozi altra
Pri memoraji e nostalgii
E pri kozi qui esis nultempe».

«Tu nultempe audis pasar la vento.
La vento parolas nur pri la vento.
Pri ol tu audis nur mentio,
E la mentio es en tu».

Ta siorino havas piano
 Qua es agreabla ma ne es la fluo dil riveri
 Nek la murmuro quan l'arbori facas...

Por quo es necesa havar piano?
 Plu bona es havar oreli
 E amar la Naturo.

Misia au piano («Misia an la piano», 1887), dal Usana piktisto Theodore Robinson (1852–1896).

La pastori da Vergilius pleis fluti ed altra kozi

E kantis pri amoro literature.

(On dicas lo — me nultempe lektis Vergilius.²⁷

Por quo me lektus il?)

Ma la pastori da Vergilius, kompatindi, es Vergilius,

E la Naturo es bela ed antiqua.

Les bergers de Virgile («La pastori da Vergilius», 1841–1843): litografuro dal Franca karikaturisto, piktisto e skultisto Honoré Daumier (1808–1879).

²⁷ Pessoa bone konocis la Latina e lektis la klasiki. Il lektis anke Vergilius e mem kelke influensis da lu. To pruvasas mem da ica versi ube il asertas lo kontrea: ne nur la tono es sendubite Vergiliana, ma il anke uzas la Latinajo *avena* (vice *flauta* = fluto), direte kalquita del Mantuana poeto. Inter la prozal manuskripti da Caeiro on trovis mem kelka noti en la Latina (!), publikigita erste en 1985, pri la *De rerum natura* da Lukretius (Azevedo 2000: 90). Itere «la poeto es fingero»...

Lejera, lejera, tre lejera,
Vento tre lejera pasas,
E foriras, sempre tre lejera.
E me ne savas quon me pensas
Nek esforcas savar lo.

Ocean breeze («Oceanala brizo», 2012), dal Usana piktistino,
desegnisto ed arto-docisto © Lora Marsh.

Me ne sucias rimi²⁸. Rare
 Existas du apuda arbori egala.
 Me pensas e skriptas same kam la flori havas koloro
 Ma min perfekte en mea maniero expresar me
 Nam me indijas la deala simpleso
 Di esar tota nur mea exterajo.

Me regardas ed emocas,
 Me emocas same kam l'aquo kuras kande la sulo inklina,
 E mea poezio es tam natural kam levata vento...

Me rimifas nur hazarde
 E maxim ofte me ne rimifas...
 Me kopias la Naturo e ne questionas ol.
 (Por quo me questionus ol?)
 Ne omno es plana tereno,
 Pro to me multa-foye ne rimifas...

²⁸ Advere en ca poemego nur du strofi rimifas (vd. 16). En la traduko me konservis nur parto dil rimifo.

La quar kanti sequanta
 Eskartesas de omno quon me pensas,
 Mentias ad omno quon me sentas,
 Es lo kontrea di to quo me esas...

Me kompozis li dum esar malada
 E pro to li es natural
 E konkordas kun lo sentata da me,
 Konkordas kun lo ne konkordanta kun li...
 Dum esar malada me devas pensar lo kontrea
 Di lo pensata kande me standas sane.
 (Altre me ne esus malada),
 Me devas sentar lo kontrea di lo sentata
 Kande me es sana,
 Me devas mentiar a mea naturo
 Di kreito qua sentas ul-maniere...
 Me tota devas esar malada — idei ed omno.
 Kande me es malada, me ne es malada por altra kozo.

Pro to ca kanti qui renegas me
 Ne povas renegar me
 Ed es la pejzajo di mea anmo nokte,
 La sama inverse...

Me joyus se mea vivo esus bovo-charo
 Qua venas grincante fru-matine sur la choseo,
 E pose retrovenas al punto di departo
 Preske vespere sur la sama choseo.

Me ne mustus havar esperi — me mustus havar nur roti...
 Mea oldeso havus nek rugi nek blanka hari...
 Kande cesus mea apteso, on deprenus mea roti
 E me restus renversita e ruptita funde di foso.

Od on igus me irgo diferanta
 E me tote ne savus quon on igus me...
 Ma me ne es charo, me es diferanta,
 Ma on nultempe dicus per quo me vere diferas.

Ox cart («bovo-charo»), dal Usana piktisto Frank Duveneck (1848–1919).

La Salado

En mea plado qual mixuro de Naturo!

Mea fratini la planti,

La kompani dil fonti, la santi

Quin nulu pregas...

Ed on tranchas li e li venas adsur nia tablo

Ed en la hoteli la gastu bruizos,

Qui arivas kun mantel-saki,

Dicas «salado», ne-zeloza...,

Sen pensar ke li postulas de Matro-Tero

Lua fresheso e lua filii unesma,

La unesma verda paroli quin ol havas,

La unesma kozi vivanta ed irisizanta

Quin Noe vidis,

Kande l'aqui decensis e la somito dil monti

Verda ed inundita emersis

Ed en la aero ube la kolombo aparis

La pluv-arko estompesis...

Me joyus se me esus la polvo dil choseo
E se la pedi dil povri fulus me...

Me joyus se me esus la fluanta riveri
E se la lavistini esus an mea rivo...

Me joyus se me esus la popli an la rivero
E me havus nur la cielo supre e l'aquo infre...

Me joyus se me esus l'asno dil muelisto,
E se il batus me ed estimus me...

Plu bona to kam esar ita qua trairas la vivo
Regardante addope e regretante...

Mulheres lavando roupa no rio («Mulieri lavanta vesti an la rivero»,
2009), dal Braziliana piktistino © Ligia Spinelli.

La lun-lumo kande ol frapas la gazono
 Memorigas da me me ne savas qual kozi...
 Memorigas da me la voco dil olda servistino
 Rakontanta rakonti feala.
 E pri ke virgino Maria vestizita kom mendikero
 Iris nokte sur la chosei
 Sokursante la infanti male traktata...

Se me ne plus povas kredar ke to es vera
 Pro quo frapas la lun-lumo la gazono?

Moonlight climax («Lunlumo-kolmo»), dal Indiana piktisto
 © Md Moin.

Tajo²⁹ es plu bela kam la rivero qua trafluas mea vilajo,
 Ma Tajo ne es plu bela kam la rivero qua trafluas mea vilajo
 Nam Tajo ne es la rivero qua trafluas mea vilajo.

Tajo havas granda navi
 E navigas sur ol ankore,
 Por ti qui vidas omna-loke to quo ne esas ibe,
 La memoreso di le *nau*³⁰.

²⁹ La maxim longa fluvio en la Iberiana peninsulo: 1006 km, de qui 275 km fluas en Portugal. Ol naskas en Hispania, aquizas Toledo, trafluas Portugal e enfluas en Atlantiko, an Lisboa. Ica fluvio nomesas Tejo ([ˈtɛʒu]) en la Portugalana e Tajo ([ˈtaxo]) en la Hispana. La formo *Tajo*, ortografiata segun la kustumala reguli di nia linguo e pronuncata kom [ˈtazo], esas quaze mezala o “transaktala” formo inter *Tejo* e *Tajo* e bone fitas en Ido. Per ol on ya povas evitar jenanta selekto inter la formi Portugalana e Hispana.

³⁰ *nau* (plurale *naus*). Ca Portugalana vorto devenas del *Kataluna o Provencana *nau*, e la origino di ca lasta es la Latina *nave*-, de qua derivesas anke la Idala vorto **navo**. La *nau* esis navo multe plu kapaca kam la **karavelo** e anke plu apta por fora komercado e plu enverguroza kom milit-navo. La *nau* Portugalana havis generale tri ferdeki, du avana masti kun ronda segli, un dopa kun Latina (t.e. triangula) seglo e kasteli sur la pruo e sur la pupo. Lua kapaceso lor la deskovro di India (1498) amontis a 120 bareli, ma olca pose augmentis til 400 ed atingis mem 900 dum la regno da João la 3ma (1521–1557), quo esis la kauzo di multa naufraji. Tamen la *nau*, same kam la karavelo, restis en la kolektiva memoro dil Portugalani, kom simbolo di granda maral voyaji e di admirinda deskovro di nova teritorii en Amerika, Afrika ed Azia. Altra navo sam-epoka, uzata

Tajo decensas de Hispania
E Tajo eniras la maro en Portugal.
Omni savas lo.
Ma poki konocas la rivero di mea vilajo
Ed adube ol iras
E de ube ol venas.
E pro to, pro apartenar a min multa homi,
Es plu libera e plu granda la rivero di mea vilajo.

Sur Tajo on iras al mondo.
Trans Tajo existas Amerika
E la richaji di ti qui trovas oli.
Nulu til nun pensis pri lo existanta trans
La rivero di mea vilajo.

La rivero di mea vilajo pensigas pri nulo.
Qua es apud ol nur es apud ol.

kom milit-navo por eskortizar la konvoyi di le *nau*, e preske same enverguroza kam ici, esis la galiono.

E se me povus mordar la tota tero
E sentar ul saporo di ol,
E se la tero esus kozo mordota,
Me esus plu felica dum instanto...
Ma ne sempre me volas esar felica.
Oportas esar tempope desfelica
Por povar esar natural...
Ne omno es jorni sunoza,
Ed on demandas pluvo, kande ol tro mankas.
Pro to me konsideras desfeliceso e feliceso
Naturale, quale ulu qua ne astonesas
Pro la existo di montari e planaji
E la existo di roki e herbi...

Oportas ya esar natural e quieta
Dum feliceso o dum desfeliceso,
Sentar quale regardanto,
Pensar quale iranto,
E mortonte, memorar ke la jorno mortas,
E ke la sun-kusho es bela, ed es bela la nokto qua restas...
Ito tal es, ed ito tal esez...

Quale ulu qua somer-jorne apertas la pordo di sua hemo
E tota-vizaje regardas la varmeso dil agri,
Kelka-foye, subite, la Naturo frapas me plene
Sur la vizajo di mea sensi,
E me divenas konfuza, trublita, volante komprenar
Me ne bone savas quale o quo...

Ma qua imperis a me volar komprenar?
Qua dicis a me ke oportas komprenar?

Kande la somero shovas an mea vizajo
La manuo lejera e varma di sua brizo,
Me devas sentar plezuro nur pro ke ol es brizo
O sentar desplezuro nur pro ke ol es varma,
Ed irge quale me sentas lo,
Tale, nam tale me sentas lo, es mea devo sentar lo...

Mea regardo blua quale la cielo
Es kalma quale aquo subsuna.
Ol es tala, blua e kalma,
Pro ke ol ne questionas nek astonesas...

Se me questionus ed astonesus,
Ne naskus nova flori sur la prati
Nek irgo chanjus en la suno por igar ol plu bela...

(Mem se naskus nova flori sur la prato
E se la suno divenus plu bela,
Me sentus min multa flori sur la prato
E judikus kom plu leda la suno...
Nam omno es tal quala ol es e tal mustas esar,
E me aceptas, e mem ne dankas,
Por ne komprenar ke me pensas pri to...)

En la kozi ni vidas nur la kozi.
 Pro quo ni vidus ul kozo se existus altra?
 Pro quo vidar ed audar esus iluzionesar,
 Se vidar ed audar es vidar ed audar?

Lo esencal es savar vidar,
 Savar vidar sen esar pensanta,
 Savar vidar kande on vidas,
 E nek pensar kande on vidas,
 Nek vidar kande on pensas.

Ma to (ve a ni qui weras nia anmo!),
 To postulas profunda studio,
 Lerno di deslerno
 Ed enklostrigo en la libereso di ta kuvento
 Pri qua la poeti dicas ke olua steli es la eterna monakini
 E la flori — la rezolvema penitencantini nur un-dia,
 Ma ube tamen la steli es nulo altra kam steli
 E la flori nulo altra kam flori,
 E pro to ni nomas li steli e flori.

La buli saponu quin ca infanto
 Lude suflas ek shalmo
 Es translucide tota filozofio.

Hela, ne-utilla e pasema quale la Naturo,
 Amiki di la okuli quale la kozi,
 Li es quo li es
 Kun precizeso rondeta ed aeral,
 E nulu, mem ne la infanto qua suflas li,
 Pretendas ke li es altro kam li semblas esar.

Kelki apene es videbla en l'aero lumoza.³¹
 Li es simil al brizo qua pasas ed apene tushas la flori
 E pri qua ni savas ke ol pasas
 Nur pro ke ulo alerteskas en ni
 Ed aceptas omno plu klare.

³¹ Hike Caeiro uzas Latinajo (*lúcido*, «brilanta, lumoza»), qua, same kam la tota tono di ca strofo, memorigas la *aer lucidus* da Lukretius (Azevedo 2000: 99–100).

Kelka-foye, dum jorni di lumo perfekta ed exakta,
En qua la kozi havas sua tota havebla realeso,
Me questionas me ipsa lente
Pro quo tamen me atribuas
Beleso al kozi.

Ka floro hazarde havas beleso?
Ka beleson hazarde havas frukto?
No: li havas nur koloro e formo
Ed existo.
La beleso es la nomo di ulo neexistanta
Quan me donas al kozi po la plezuro quan li donas a me.
Ol signifikas nulo.
Pro quo do me dicas pri la kozi: li es bela?

Yes, mem a me, qua vivas nur per vivar,
Nevideble venas a me la mentii dal homi
Koram la kozi,
Koram la kozi qui simple existas.

Tante desfacila esar ipse e vidar nur lo videbla!

Nur la Naturo es deal, ed ol ne es deal...

Kelka-foye me parolas pri ol kom ento,
 Nur pro ke por parolar pri ol me mustas uzar la linguo homal
 Qua donas personeso al kozi
 Ed impozas nomi al kozi.

Ma la kozi ne havas nomo nek personeso:
 Li existas, e la cielo es granda e la tero vasta,
 E nia kordio havas la dimensiono di pugno...

Me esez benedikata pro omno quon me ne savas.
 Me ya vere esas ta omno.
 Ta omnon me juas quale ulu savanta ke existas la suno.

The gate («La pordego»), da © Farshad Sanaee, Iranana
 piktisto e muzikisto habitanta Britania.

Ho-die me lektis preske du pagini
 Ek la libro da poeto mistika
 E me ridis quale homo qua multe ploris til nun.

La poeti mistika es filozofi malada,
 E la filozofi es homi fola.

Nam la poeti mistika dicas ke la flori sentas
 E dicas ke la stoni havas anmo
 E ke la riveri extazas sub la lun-lumo.

Ma la flori, se li sentus, ne esus flori,
 Esus homi;
 E se la stoni havus anmo, li esus kozi vivanta, ne stoni;
 E se la riveri extazus sub la lun-lumo,
 La riveri esus homi malada.

Nur ne savante quo es flori e stoni e riveri
 On povas parolar pri lia sentimenti.
 Parolar pri l'anmo dil stoni, dil flori, dil riveri
 Es parolar pri su ipsa e pri sua falsa pensi.
 Danke Deo la stoni es nur stoni,

E la riveri es nur riveri,
E la flori es nur flori.

Mea-latere, me skribas la prozo di mea versi
E me kontenteskas,
Nam me savas ke me komprenas la Naturo de extere;
E me ne komprenas ol de interne
Pro ke la Naturo ne havas internajo;
Altre, ol ne esus la Naturo.

Diamonds («Diamanti», 2017), dal Usana
piktistino © Miranda Gamel.

Ne sempre me es egala en lo dicata e skribata da me.

Me chanjas, ma ne multe chanjas.

La koloro dil flori sub la sun-lumo

Ne es la sama kam kande nubo pasas

O kande la nokto aparas

E la flori havas la koloro di ombro.

Ma sorgoza regardanto vidas ke li es la sama flori.

Pro to, kande me semblas ne konkordar kun me,

Atencez me bone:

Se me esis turnita addextre,

Me jus turnis me adsinistre,

Ma me sempre es me, stacante sur la sama pedi —

Sempre la samo, danke la cielo e la tero

E mea okuli ed oreli atencema

E mea klara simpleso di anmo...

Se vi volas ke me havez mistikismo, en ordino, me havas ol.

Me es mistika, ma nur korpe.

Mea anmo es simpla e ne pensas.

Mea mistikismo es ne volar savar.

Es vivar e ne pensar pri to.

Me ne savas quo es la Naturo: me kantas ol.

Me habitas, sur la somito di kolino,

Domo kalkizita e solitara,

E to es mea defino.

The white house («La blanka domo», 1911), dal Usana impresionista piktistino Anna Althea Hills (1882–1930).

Se kelka-foye me dicas ke la flori ridetas
 E se me dicos ke la riveri kantas,
 Ne es pro opinionar ke esas rideti en la flori
 E kanti en la fluo dil riveri...

Es pro ke tale me sentigas plue dal homi falsa
 La existo vere reala dil flori e dil riveri.

*Quoniam me skriptas por ke li lektez me, me kelka-foye
 sakrifikas me

A lia stupideso di sensi...

Me ne konkordas kun me, ma me absolas me,
 Nam me ne aceptas me serioze,
 Nam me es nur ta kozo odiinda, interpretero dil Naturo,
 Nam esas homi qui ne komprenas olua linguo,
 Pro ke ol es nula linguo...

Hiere posdimeze viro del urbi
 Parolis an la pordo dil albergo.
 Il parolis anke kun me.
 Il parolis pri yusteso e pri la lukto por obtenar yusteso
 E pri la laboristi qui sufras,
 E pri la konstanta laboro, e pri la hungranti,
 E pri la richi, qui nur turnas la dorso a to.

E regardante me, il vidis lakrimi en mea okuli
 E ridetis kun plezuro, pensante ke me sentas
 La odio quan il sentas, e la kompatato
 Quan il dicis sentar.

(Ma me apene askoltis lu,
 Pro quo me sucius la homi
 E to quon li sufras o supozas sufrar?
 Li esez tal quala me — li ne sufros.
 La tota malajo dil mondo konsequas de ke ni sucias l'uni l'altri,
 Sive por agar lo bona, sive por agar lo mala.
 Nia anmo e la cielo e la tero suficas a ni.
 Volar plu multe es perdar ico, ed esar desfelica.)

Me tamen pensis
Kande l'amiko di homi parolis
(E to emocigis me til lakrimi)
Pri ke la fora murmuro dil sonalii
Ta-vespere
Ne semblis la klosi di mikra kapelo
Ube irus al meso la flori e la rivereti
E la simpla anmi quala la mea.

(Laudata esez Deo pro ke me ne es bona
E havas la natural egoismo dil flori
E dil riveri qui sequas sua voyo
Suciante, sen savar lo,
Nur florifar e durar fluar.
Ta es la unika misiono en la mondo,
Ta — existir klare,
E savar agar lo sen pensar pri to.)

E la viro tacabis, regardante la sun-kusho.
Ma qua relaton havas al sun-kusho ulu qua odias ed amas?

Kompatinda flori sur la bedi dil gardeni reguloza.
 Semblas ke li pavoras pro la polico...
 Ma tante bona ke li florifas same
 E havas la sama rideto antiqua
 Quan li havis senbride koram la unesma regardo dal unesma homo
 Qua vidis li aparinta e tushetis li
 Por vidar ka li parolas....

Blumenbeet («Floro-bedo», 1913), dal Suisa-Germana piktisto e grafik-artisto Paul Klee (1879–1940).

Me judikas kom tante natural ke on ne pensas
 Ke me rideskas kelka-foye, sola,
 Me ne bone savas pro quo, ma certe pro ulo
 Koncernanta la existo di homi qui pensas...

Quon pensas mea muro pri mea ombro?
 Me kelka-foye questionas me prie til ke me remarkas me
 Questionanta me pri kozi...
 Lore me ne prizas me, e me jenas me
 Quale se me remarkus ke me havas pedo rigida....

Quon pensas ico pri ito?
 Nulo pensas irgo.
 Ka la tero koncias la stoni e planti quin ol havas?
 Se ol koncius, ol esus homo;
 E se ol esus homo, ol havus temperamento di homo,
 Ma pro quo me suciez lo?
 Se me pensus pri tal kozi,
 Me ne plus vidus l'arbori e la planti
 E me ne plus vidus la Tero,
 Por vidar nur mea pensi...
 Me tristeskus e restus en obskureso.
 E tale, sen pensar, me havas la Tero e la Cielo.

La lun-lumo tra l'alta rami,
 Omna poeti dicas ke ol es plu multo
 Kam la lun-lumo tra l'alta rami.

Ma segun me, qua ne savas quon me pensas,
 La lun-lumo tra l'alta rami,
 Ulte esar
 La lun-lumo tra l'alta rami,
 Es nulo altra
 Kam la lun-lumo tra l'alta rami.

The gracious moon («La gracioza luno»,
 2015), dal Indiana piktistino © Anu Jain,
 qua kreas e produktas marveloza artaji
 malgre sua inata kripleso (lua brakii finas ye
 la kudi, e la gambi, ye la genui).

Ed existas poeti qui es artisti
 E parlaboras sua versi
 Quale karpentisto sua planki!...

Es tante trista ne savar florifar!
 Mustar pozar verso super verso, quale se on masonus muro,
 E vidar kad ol es en ordino, e deprenar se ol ne es!...

Tamen la unika domo artal es la tota Tero
 Qua varias e standas sempre bone ed es sempre la sama.

Pri to me pensas ne quale pensanto, ma kom ne-pensanto,
 E me regardas la flori e ridetas...
 Me ne savas ka li komprenas me
 Nek ka me komprenas li,
 Ma me savas ke lo vera sidas en li ed en me
 Ed en nia komuna deeso
 Segun qua ni lasas ni irar e vivar tra la Tero
 Ed esar portata en la brakii dil kontenta Sezoni
 E lasas la vento kantar a ni por dormeskar,
 E ne havas sonji dum nia dormo.

Quale granda makulo ek fairo sordida
La sun-kusho tardesas en la nubi qui restas.
Venas matida siflo de fore en la vespero tre kalma.
Forsan ol es di treno *lontana.

Ho-instante venas a me nepreciza nostalgio
E nepreciza deziro serena
Qua aparas e desaparas.

Anke sur la surfaco dil rivereti,
Kelka-foye formacesas aquo-buli
Qui naskas e krevas
E havas nul senco
Ultre esar aquo-buli
Qui naskas e krevas.

Benata esez la sama suno di altra loki
 Qua fratigas a me omna homi
 Nam omna homi, dum instanto dil jorno, regardas ol quale me,
 E dum ta pura instanto
 Tote neta e sentiva
 Li retrovenas lakrimoze
 E kun sospiro apene sentata
 Al Homo vera e primitiva
 Qua vidis la suno naskar e ne ja adoris ol.
 Nam to es natural — plu natural
 Kam adorar la suno e pose Deo
 E pose omno plusa ne-existanta.

L'Aurora (1614): fresko dal Italiana piktisto e grabisto Guido Reni (1575–1642), sur olqua Apóllon, la Greka sun-deo, duktante sua quadrigo, sequas Aurora, l'auroro-deino, qua montras ad il la voyo vers nova jorno.

La misterio dil kozi, ube ol es?

Ube ol es, se ol ne aparas

Adminime por montrar a ni ke ol es misterio?

Quon savas la rivero pri to e quon savas l'arboro?

E me, qua ne es plu multo kam li, quon savas me prie?

Kande me regardas la kozi e pensas pri lo pensata dal homi pri li,

Me sempre ridas quale rivereto qua sonas koldete sur stono.

Nam la unika sekreta senco dil kozi

Es lia absoluta manko di sekreta senco.

Es plu stranja kam omna stranjaji

E kam la revu di omna poeti

E la pensi di omna filozofi,

Ke la kozi es reale quo li semblas esar

E ke existas nulo komprenenda.

Yes, yen quon mea sensi lernis sola: —

La kozi ne havas signifiko: li havas existo.

La kozi es la unika sekreta senco dil kozi.

Papiliono preterflugas me
 Ed unesma-foye en la universo me remarkas
 Ke la papiliono havas nek koloro nek movo,
 Same kam la flori havas nek parfumo nek koloro.
 Nur la koloro havas koloro en la ali dil papiliono,
 En la movo dil papiliono nur la movo movas,
 Nur la parfumo havas parfumo en la parfumo dil floro.
 La papiliono es nur papiliono
 E la floro es nur floro.

Warm welcome («Varma bon-veno», 2015):
 aquarelo dal Finlandana piktisto © Sami
 Halttunen (n. 1975).

Vespereske dum someral dii, kelka-foye,
 Quankam brizo tote mankas, semblas
 Ke pasas, dum instantly, lejera brizo...
 Ma l'arbori restas senmove
 En omna folii di sua folii
 E nia sensi recevis iluziono,
 Recevis la iluziono di to quo plezus a li...

Ha, nia sensi, la maladi qui vidas ed audas!
 Se ni esus tal quala ni devus esar,
 Ne existus en ni bezono di iluziono...
 Suficus a ni sentar kun klarezo e vivo
 E mem ne remarkar por quo existas la sensi...

Ma danke Deo existas neperfekteso en la mondo
 Nam la neperfekteso es un kozo,
 E la existo di eroranti es original,
 E la existo di maladi igas la mondo amuziva.
 Se ne existus neperfekteso, mankus un kozo,
 Ed oportas ke existe multo kozi
 Por ke ni havez multo por vidar ed audar...
 (Tam longe kam la okuli ed oreli ne klozasas....)

Pasis la dilijenco sur la choseo, e forvehis;
 E la choseo divenis nek plu bela nek plu leda.
 Tal es la homal agado tra la mondo.
 Ni prenas nulo, e ni pozas nulo; ni pasas ed oblivias;
 E la suno es sempre akurata omna-jorne.

Mala-Posta: Paragem na estrada, séc. XIX («Posto-Dilijenco: Halteyo sur la choseo, 19-ma j.c.», c. 1945): aquarelo da Mário Costa (1902–1975), Portugalana litografisto, desegnisto, piktisto e vitraliisto, qua ofte laboris anke kom ilustristo di libri e reklami. © FPC (Fundação Portuguesa das Comunicações)

Es preferinda la flugo dil ucelo, qua pasas sentrace,
 Kam la paso dil bestio, qua lasas memoreso sur la sulo.
 La ucelo pasas ed oblivias, e tale devas esar.
 La bestio, ube ol ne plus es e pro to nule utilesas,
 Montras ke ol ja esis, quo utilesas nule.

Memoreso es trahizo dil Naturo
 Nam la Naturo hiera ne es Naturo.
 Lo esinta es nulo, e memorar es ne vidar.

Pasez, ucelo, pasez, e docez a me pasar!

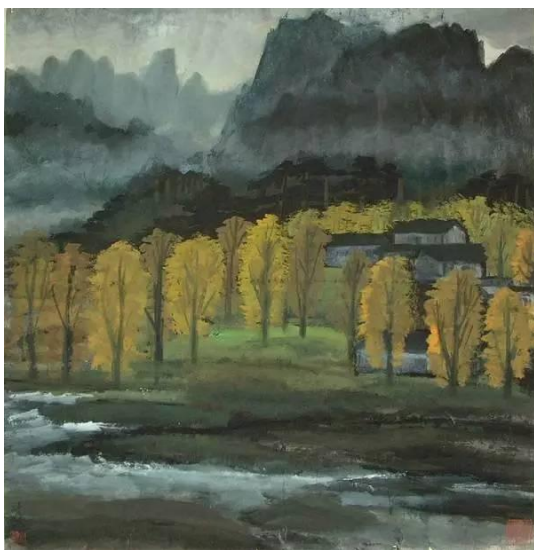

Romanian rhapsody («Rumaniana rapsodio», 2016), da © Ion Georgescu Muscel (n. 1947), Rumaniana piktisto, poeto ed emerita linguo-docisto, habitanta Kanada.

Me vekas nokte subite,
E mea horlojo okupas la tota nokto.
Me ne sentas la Naturo extere.
Mea chambro es obskurajo kun muri matide blanka.
Extere regnas tranquilesa quale se nulo existus.
Nur la horlojo duras sua bruiso.
E ca mikra kozo ek ingranuri qua sidas sur mea tablo
Sufokas la tota ekzisto dil tero e dil cielo...
Me preske perdesas dum pensar pri lua signifiko,
Ma me haltas e sentas me ridetar bok-angule en la nokto,
Nam la unika kozo quan mea horlojo simbolizas o signifikas
Plenigante per sua mikreso la enorma nokto
Es la stranga impresio ke ol plenigas la enorma nokto
E ca impresio es stranga pro ke ol ne plenigas la nokto
Per sua mikreso.

Yen rango di arbori fore, an la kolino.
 Ma quo es rango di arbori? Existas nur arbori.
 Rango e la pluralo arbori ne es kozi, es nomi.

Kompatinda anmi homal, qui ordinas omno,
 Qui trasas linei de kozo a kozo,
 Qui pozas plaki kun nomi an arbori absolute reala,
 E desegnas paraleli di latitudo e longitudo
 Mem sur la sulo inocenta e plu verda e floroza kam to!

山鄉 (*shān xiāng*, «montarala vilajo», 1950-ma yari),
 da Lin Fengmian (林風眠, 1900–1991), Chiniana
 piktisto ed arto-docisto. © ?

Ca-maniere o ta-maniere,
Kande venas okaziono o mankas okaziono,
Povante kelka-foye dicar quon me pensas,
Ed altra-foye dicante lo male e kun mixuri,
Me duras skribar mea versi senvole,
Quale se skribar ne esus ulo facita ek gesti,
Quale se skribar esus ulo quo eventas a me
Same kam la suno frapas me de extere.

Me esforcas dicar quon me sentas
Sen pensar ke me sentas lo.
Me esforcas adosar la vorti al ideo
E ne bezonar koridoro
De la penso til la vorti.

Ne sempre me sukcesas sentar quon me savas ke me devas sentar.
Mea penso nur tre lente transnatas la rivero
Nam pezas sur ol la vestaro quan la homi werigis da ol.

Me esforcas desmetar lo lernita,
Me esforcas obliviar la memor-maniero docita a me.

E skrapar la farbo per qua on farbisis mea sensi,
Ekkestigar mea vera emoci,
Despakigar me ed esar me, ne Alberto Caeiro,
Ma animalo homa quan la Naturo produktis.

E tale me skriptas, volante sentar la Naturo, ne mem kom homo,
Ma kom sentanto di la Naturo, e nulo plusa.
E tale me skribas, lore bone, lore male,
Lore atingante quon me volas dicar, lore faliante,
Falante hike, levante me ibe,
Ma irante sempre sur mea voyo quale obstinema blindo.

Malgre omno, me esas ulu.
Me es la Deskovranto dil Naturo.
Me es l'Argonauta dil vera impresi.
Me portas, al Universo, nova Universo
Nam me portas la Universo ad ol ipsa.

Me sentas lo e me skribas lo
Plene koncianta e sen faliar remarkar
Ke es kin kloki dil matinesko
E ke la suno, ne ja montrinte la kapo
Super la muro dil horizonto,

Ja vidigas tamen sua fingro-pinti
Sizanta la supraĵo dil muro
Dil horizonto plena de basa monti.

Please, be home before sunrise («Esez heme ante sun-levo, me pregas», 2013), akrila pikturo da © Nasir, Usana artisto qua tro modeste prizentas su per la sequanta deskripto: «Me desegnas e piktas por nulu, nur por me ipsa. [...] Segun me, arto es habileso, doturo, ne la manipulo di moyeni nome di arto kom Abstraktaĵo. Irgu povas desegnar, ma vera artisto havas unika Stilo. Pro to me judikas me ne kom artisto, ma nur kom ulu qua prizas bona arto e kelke skisas e piktas dum sua libera tempo».

Dum jorno tro hela,
Jorno dum qua on volus multe laborir
Por laborar nule dum ol,
Me videskis, quale choseo tra l'arbori,
La posibla existo dil Granda Sekretajo,
Di ta Granda Misterio pri qua la falsa poeti parolas.

Me vidis ke ne trovesas Naturo,
Ke Naturo ne existas,
Ke existas monti, vali, planaji,
Ke existas arbori, flori, herbi,
Ke existas riveri e stoni,
Ma ne existas totajo a qua ito apartenus,
Ke ensamblo reala e vera
Es maladeso di nia idej.

La Naturo es parti sen totajo,
Co es forsan la misterio pri qua li parolas.

Precize icon, sen pensar e sen haltar,
Me determinis kom la veraĵo
Quan omni penas trovar e ne trovas,
E quan nur me, pro ne penar trovar ol, trovis.

De la maxim alta fenestro di mea hemo
 Per blanka nazo-tuko me adias
 Mea versi qui departas vers la homaro.

E me es nek gaya nek trista.
 To es la destineso dil versi.
 Me skribis li e devas montrar li ad omni
 Nam me ne povas agar lo kontrea
 Same kam la floro ne povas celar sua koloro,
 Nek la rivero celar ke ol fluas,
 Nek l'arboro celar ke ol fruktifas.

Yen: li ja foriras quaze en la dilijenco
 E me senvole sentas regreto
 Simil a doloro en la korpo.

Qua savas qui lektos li?
 Qua savas a qua manui li iros?

Floro, mea fato koliis me por la okuli.
 Arboro, on arachis mea frukti por la boki.
 Rivero, la destineso di mea aquo esis ne restar en me.
 Me submisas me e sentas me preske gaya,

Preske gaya quale homo fatigita pro esar trista.

Irez, irez de me!

Pasas l'arboro e restas dispersita tra la Naturo.

Velkas la floro e lua polvo duras sempre.

Fluas la rivero ed eniras la maro, e lua aquo restas sempre olta
qua esis lua.

Me pasas e restas, quale la Universo.

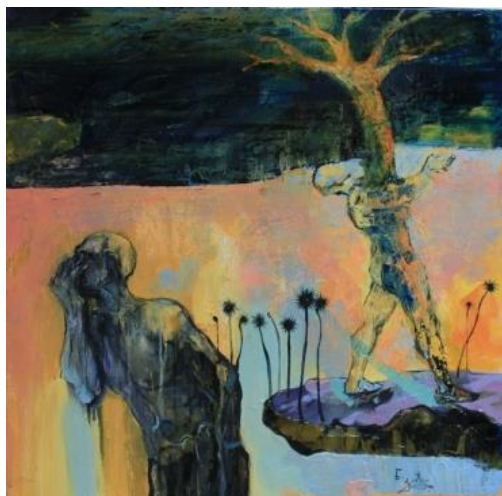

Purification («Purigo», 2009), surrealista oleo-pikturo da
© Tomasz Alen Koper (n. 1976), Polona artisto habitanta
Nordal Irlando de pos 2005.

Me iras adinterne e klozas la fenestro.
 On adportas la lampo e dicas bona nokto,
 E mea voco kontenta dicas bona nokto.

*Utinam mea vivo esez sempre tala:

La jorno sunoza, o pluve milda,
 O sturmoza quale se la mondo finus,
 La milda posdimezo e la grupi de pasanti
 Atencoze regardata del fenestro,
 La lasta regardo amikal al tranquilesa dil arbori,
 E pose, klozite la fenestro, la lampo acendite,
 Sen lektar irgo, e sen pensar irgo, e sen dormar,
 Sentar la vivo fluar tra me quale rivero tra sua flueyo,
 Ed extere granda silenco simil a deo dormanta.

The silence of night («La nokto-silenco», 2012),
 abstrakta oleo-pikturo dal yuna Gruzian artistino
 © Nino Kobaidze (ნინო კობაიძე, n. 1983).

Ne-oficala vorti uzata en la verko

fobio [AFGHIR] Pavoro intensa, nenormala e neracionala pri kozo o *situaciono.

heteronimo [AFGHIR] **1.** Persono kreita da skriptisto od artisto e havanta propra qualesi e tendenci, a qua la kreinto atribuas l'autoreso di un o plura de sua verki. **2.** La nomo di ta persono.

horario [FHI] Tabelo indikanta la kloki kande ulo eventas o funcionas segun programo (departo ed arivo da treni, autobusi, avioni, e.c., aperto e klozo di butikoj, kontori, muzei, edc, komenco e fino di filmi, teatraĵi, spektakli, lecionoj en skolo, taskoj, laboroj, deĵuroj, edc. (Talmey 1925, Roze 1937, Pesch 1964)

Kataluna [AFGHIR] Kataluniana.

lontana [FI] Desproksima, fora, tre distant. (Talmey 1927, Federn/Matejka 1933, Roze 1937)

movimento [AFHI] Ensemblo de agi ed esfortoj koordinata da grupo de personoj kiuj volas atingi skopojn partikularajn, precipe en domeno sociala, kulturala, arta o politika. (Carlevaro 1977)

quoniam [L] Konjuncio kausala signifikanta «esante ke, konsiderante ke, donite ke, egard(ant)e ke». (*Ido-Kuriero* 1930, Roze 1937, Pesch 1964)

utinam [L] Konjuncio (ofte misklasifikata kiel adverbo) tempore uzata en Ido (precipe en tradukoj), por esprimi forta deziro, kiel se oni dirus «Pleze al(l)/ Rezolvez (la) celi/ cielo/ Deo/ dei/ fato/ fortunoj ke...». (Quarfoord 1937, Roze 1937)

werar [A] (tr) Havi an sia korpo, precipe kiel vesto, ma kelkafoje anke kiel protektivo, ornamo od alia-sko. (Pesch 1964)

Indexo di personi

- Araújo Pessôa, V.: 8.
Azevedo, M. T. S.: 20, 28, 44,
45, 48, 63.
Badosa, L.: 3.
Barbara: 28–30.
Bazovský, M. A.: 46.
Beirão, M.: 27.
Cabral Martins, F: 17.
Caeiro, A.: 2, 3, 8–10, 13–17,
45, 48, 63, 87.
Caetano, L.: 12.
Camões, L. de: 11.
Campos, A. de: 8–10, 13.
Carlevaro, T.: 93.
Casais Monteiro, A.: 9, 15.
Castro, V. de: 9.
Castro, I.: 17.
Costa, M.: 82.
Crowley, A.: 11.
Daumier, H.: 48.
Dióskoros: 28.
Dupré, J.: 3.
Duveneck, F.: 53.
Estlack, T.: 34.
Federn, I.: 93.
Ferreira Gomes, A.: 9, 10.
Gamel, M: 67.
Georgescu Muscel, I.: 83.
Goya, F. de: 30.
Halttunen, S.: 80.
Hills, A. A.: 69.
Hopper, E.: 36.
Horatius: 28.
Hunter, A. : 35.
Iesu: 37, 40, 41, 44.
Iozef: 38.
Jain, A.: 75.
Juste, A.: 11, 19.
Kierkegaard, S.: 9.
Klee, P.: 73.
Kobaidze, N.: 92.
Kopera, T. A.: 91.
Kotowicz, Z.: 8.
Kristo: 38.
Lancastre, M. J. de: 9, 27.
Lin F.: 85.
Loz, V.: 3.
Lukretius: 28, 48, 63.
Maria: 40, 56.
Marsh, L.: 50.
Matejka, A.: 93.
Mauve, A.: 23.
Moin, M.: 56.
Montalvor, L. de: 16.
Mora, A.: 8, 9.
Nasir: 88.
Negreiros, A.: 3, 8.
Neves, G.: 2, 3, 19.
Noe: 54.
Pan: 15.
Pascau, L.: 19.
Pessoa, F.: 1–3, 7–19, 27, 27,
28, 45, 48.
Pesch, M.: 93.
Quarfood, S.: 93.
Reis, R.: 8–10, 13.

Reni, G.: 78.
Robinson, T.: 48.
Roze, J.: 93.
Sá-Carneiro, M. de: 8, 15.
Sanaee, F: 65.
Santos, J. J.: 19.
Santos, J. X.: 19.
Soares, B.: 4, 8, 9.
Spinelli, L.: 55.

Stuifbergen, H.: 19.
Takata B.: 19.
Talmey, M: 93.
Tennyson, A.: 19
van Gogh, V.: 25.
Verde, C: 15, 26.
Vergilius: 20, 28, 44, 48.
Zenith, R: 17.

Fonti dil imaji

- kovrilo:** <http://sanhas.blogspot.com> (Alberto Caeiro)
www.pinterest.pt (Fernando Pessoa)
www.beverlyamitchell.com (*Le berger*)
- p. 1:** <https://pt.wikipedia.org>
p. 7: <https://pt.wikipedia.org/>
p. 8: <http://sociedadepoetasamigos.blogspot.com>
p. 9: <http://multipessoa.net>
p. 10: <http://dramaengente.blogspot.com>
p. 11: <https://pt.wikipedia.org>
p. 12: <http://artenarede.com.br>
www.pinterest.pt
www.artmajeur.com
- p. 14:** <http://obviousmag.org>
p. 17: www.revistaprosaversoearte.com/
p. 23: www.europeana.eu
p. 25: www.revistaprosaversoearte.com
p. 30: www.museodelprado.es
p. 34: www.estlack.com
p. 35: www.artofthesouth.com
p. 36: www.the-athenaeum.org
p. 46: www.moravska-galerie.cz
p. 48: www.piano-in-art.com
p. 49: <http://parismuseescollections.paris.fr>
p. 50: <https://fineartamerica.com>
p. 53: <https://pt.wahooart.com>
p. 55: www.artmajeur.com
p. 56: www.fizdi.com
p. 65: www.flickr.com
p. 67: www.1stdibs.com
p. 69: www.artnet.com
p. 73: www.kunstkopie.de
p. 75: <http://anujain.com>
p. 78: <https://phosphorussite.wordpress.com>

- p. 80:** www.saatchiart.com
p. 82: <http://restosdecoleccion.blogspot.com>
p. 83: www.georgescumuscel.com/
p. 85: <https://read01.com/>
p. 88: www.flickr.com
p. 91: www.artelat.com
p. 92: www.gallerytoday.art

Bibliografia

- Araújo Pessoa, Valdenir (2015): O Misticismo, o Saudosismo e o Sebastianismo em “Mensagem” de Fernando Pessoa. 2ª edição. Santarém: Clube de Autores. 262 p.
- Azevedo, Maria Teresa Schiappa (2000): *Rostos de Pessoa*. Coimbra: Minerva. 141 p.
- Caeiro, Alberto (2001): *Poesia*. Red. Fernando Cabral Martins e Richard Zenith. Lisboa: Assírio & Alvim. 295 p.
- Campos, Álvaro (1997): *Notas para recordação do meu mestre Caeiro*. Red. Teresa Rita Lopes. Lisboa: Editorial Estampa. 96 p.
- Castro, Ivo (1986): *O manuscrito de O Guardador de Rebanhos de Alberto Caeiro*. Edição facsimilada. Lisboa: Publicações Dom Quixote. 176 p.
- Dicionário Enciclopédico da História de Portugal*. Vol. I e II. Lisboa 1993: Publicações Alfa. 498 +497 p.
- Kotowicz, Zbigniew (1998): *Fernando Pessoa: vozes de uma alma nómada*. Trad. Maria de Lourdes Sousa Ruivo. Lisboa: Vega. 96 p.
- Lancastre, Maria José de (1998): *Fernando Pessoa: uma fotobiografia*. 2ª edição. Lisboa: Quetzal Editores. 316 p.
- Lopes, Teresa Rita (1993): *Pessoa inédito*. Lisboa: Livros Horizonte. 439 p.
- Pessoa, Fernando (1986): *Obra poética*. Vol. II.. Red. João Gaspar Simões. Lisboa: Círculo de Leitores. 316 p.
- Pessoa, Fernando (1990): *Mensagem e outros poemas afins*. Red. António Quadros. Mem Martins: Publicações Europa-América. 296 p.
- Pessoa, Fernando (1993): *Mensagem*. Poemas esotéricos. Red. José Augusto Seabra. Madrid: Archivos / Fundação Eng. A. Almeida. 541 p.
- Pessoa, Fernando (1997a): *A língua portuguesa*. Red. Luísa Medeiros. Lisboa: Assírio & Alvim. 198 p.
- Pessoa, Fernando (1997b): *Poesías completas de Alberto Caeiro*. Con prefacio de Ricardo Reis y “Notas para el recuerdo de mi maestro Caeiro” de Álvaro de Campos. Versión, prólogo y notas de Ángel Campos Pámpano. Valencia: Editorial Pre-Textos. 389 p.

Fernando Pessoa (1888–1935) esas forsan la maxim universala poeto skriptinta en la Portugalana linguo. Naskinte en Lisboa — ube il komencis poemifar, tre yuna, en la Portugalana — Pessoa edukesis maxim-granda-parte en Sud-Afrika, ube il ofte skriptis en la Angla, ma pos retrovenir a Lisboa il poemifis precipue en sua matrala linguo. Pessoa imaginis plura autori interne di su ipsa, quin on nomizis heteronimi. Koncernesas diversa autoresi dil sama homo, qua quaze divenas plura personi, omnu kun sua propra maniero regardar la mondo, sua filozofio, sua metafiziko, sua poetiko, sua partikulara stilo expresar la pensi e skriptar, e mem sua propra signaturo. Un de ta heteronimi esas Alberto Caeiro, autoro di ca libro. Yen surpriziva filozofa pastoro, qua delectos la lekteri per sua profunda rezonado pri la rolo di poezio, pri religio, pri la naturo, pri multa facinanta temi...

**Triesma, revizita,
edituro, ilustrita per
37 ravisiva desegnuri
e pikturi da 32 artisti
de 16 landi:**

**Usa (9), Portugal (4),
Francia (2),
Hispania (2),
India (2), Italia (2),
Nederlando (2),
Brazilia, Chinia,
Finlando, Germania,
Gruzia, Iran, Polonia,
Rumania e Slovakia.**

